

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Literary-Cultural

ادبی - فرهنگی

دمیتری مینین*(Dmitriy Minin)

برگردان از: ا. م. شیری

۲۵ اکتوبر ۲۰۲۰

روگردانی ایران از ارمنستان در تقابل آن با آذربایجان

روگردانی تهران به هیچ وجه غیرمنتظره نبود

تا همین اواخر تصور می شد، که به دلایل جغرافیای سیاسی، مقدم بر همه، به سبب همکاری نزدیک آذربایجان با مخالفان ایران - اسرائیل و ترکیه، تهران در مناقشه قره باغ جانب ارمنستان را خواهد گرفت.

ایروان ضمن باور به این تصور، به خود و جهان اطمینان می داد، که دور نیست ارتش ایران در جنگ اخیر برای پشتیبانی از طرف ارمنیها مداخله کند. با این حال، ایروان، به ویژه طی دو سال حکومت پاشینیان توجه چندانی به حفظ و تقویت اتحاد با ایران مبذول نداشت.

در عوض، به عکس، تلاشهای همه جانبه پاشینیان برای تحقق اهداف واشینگتن در منطقه، موجب شد تا تنها راه زمینی ارمنستان از طریق ایران به خارج مسدود شود. مسیر زمینی گرجستان برای ارمنستان هرگز قابل اطمینان نبوده است. در عین حال، باکو طی سالهای گذشته تلاشهای زیادی برای رفع اختلافات خود با ایران، از جمله، در رابطه با وجود دیاسپورا ۲۰ - ۲۵ میلیونی آذربایجانی در آنجا و همچنین، برای تعریض شکاف بین تهران با ایروان به عمل آورد. و، به نظر می رسد، موفق شد. تهران از همان لحظه شروع دور جدید جنگ، حمایت قاطع خود را از تمامیت ارضی آذربایجان اعلام نمود و راه ارسال کلیه تجهیزات نظامی به ارمنستان را بست.

الهام علی اف و رئیس جمهور حسن روحانی

ایران گزارشات برخی رسانه ها، از جمله، رسانه های جمعی روسیه مبنی بر تداوم کمکهای نظامی ایران به ارمنستان را «دروغ» یک اقدام خرابکارانه توسط مخالفان روابط نزدیک بین ایران و آذربایجان» خواند.

جهت اصلی حمله ارتش آذربایجان به جنوب قره باغ در امتداد مرز ایران نشان می دهد، که هیچ خطری از آن سوی رودخانه مرزی ارس احساس نمی کند. این مدعا را پیشروی ۲۰ کیلومتری نیروهای ویژه آذربایجان به سمت نیروگاه برق آبی و پل خدآفرین در روزهای ۱۷-۱۸ اکتبر ثابت می کند.

این تأسیسات شامل یک سد بزرگ و نیروگاه برق آبی با ظرفیت ۲۸۰ مگاوات (۱.۴ میلیارد کیلووات ساعت در سال) واقع در جنوب قره باغ، در مرز ایران و آذربایجان بر اساس توافق اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی و ایران ساخته شد. در سالهای اخیر، به دلیل اشغال این اراضی توسط نیروهای ارمنستان، کارهای تکمیلی آن در دو سوی رود ارس منحصراً توسط ایرانیان انجام گرفت. کارهای تکمیلی تأسیسات تقریباً به پایان رسیده و هم اکنون برق قره باغ و دیگر مناطق اشغال شده آذربایجان توسط نیروهای ارمنستان را تأمین می کند. ارتباط جادهای بین منطقه شورشی و ایران نیز از طریق همین تأسیسات برقرار شده بود.

پل تاریخی خدآفرین و نیروگاه برق آبی بر روی رود ارس

باکو موافقت نهائی خود برای اتمام تأسیسات و بهره برداری از مجتمع مذکور را در ماه مه اعلام کرد. بعد از آن، بسیار از رسانه های آذربایجان آن را به مثابه «خیانت ملی» رهبری کشور و همدستی با دشمن قلمداد کردند. اکنون همان رسانه ها «نبوغ آینده نگری» فرمانده کل قواء، الهام علی اف را تحسین می کنند. واقعیت این است که طبق توافق، ایرانیها نظارت بر منطقه ۱۰ کیلومتری اطراف تأسیسات در هر دو سوی مرز را بر عهده گرفتند و با نزدیک شدن آذربایجانی ها، این منطقه را به آنها تحویل دادند. البته، این امر تصرف همه اراضی خارج از نظارت ارمنیها را تا حدود زیادی تسهیل کرد. این واقعیت به طور غیرمستقیم حاکی از آن است، که حداقل، الهام علی اف تصمیم گرفته است مسأله قره باغ را تا پایان سال از طریق نظامی، احتمالاً، با رضایت تهران حل کند. ایروان باید این واقعیت را درک می کرد، اما نفهمید. حالا که همه راههای خروج قره باغ به ایران مسدود شده، تأمین جمهوری خودخوانده با کالاهای اساسی، حتی در صورت عدم محدودیت در عرضه آنها دشوار خواهد بود.

انتقال قوای توپخانه و تجهیزات نظامی ایران به مرز در واکنش به پرتاب راکت و گلوله از هر دو طرف به خاک این کشور در شرایط پیش آمده بیش از آذربایجان، ارمنستان را تهدید می کند. تهران هشدار داد به سمت هر نیروئی که مهمات آن به قلمرو ایران پرتاب شود، آتش خواهد گشود. با این حال، در صورت عدم برقراری آتش بس پایدار، نیروهای آذربایجان در ادامه نبرد، از مرز ایران به طرف شمال در سمت زنگلان و راهرو لاجین، یعنی راه ارتباطی ارمنستان به قره باغ حمله خواهند کرد. در نقطه مقابل، نیروهای ارمنستان برای حمله به جناح دشمن باید به سمت جنوب، به طرف ایران شلیک کنند. بر این اساس، این ارمنیها هستند که هدف ضربات تلافی جویانه قرار خواهند گرفت.

اگر ما کل تاریخ اخیر روابط آذربایجان و ایران را مورد ملاحظه قرار دهیم، نمی توانیم تحولات کنونی را غیرمنتظره بدانیم. در سالهای ۹۰ هر دو طرف از روابط خصمانه شروع کردند. ایرانیها در فکر گسترش انقلاب اسلامی به کشور به طور سنتی شیعه، آذربایجان بودند، که در اثر کشمکشهای سیاسی بشدت ضعیف شده بود. به موازات این، ایرانیها تیپ موسوم جوادوف را که حاکمیت باکو را به سرنگونی تهدید می کرد، در قلمرو خود جای دادند.

آذربایجان نیز به نوبه به برخی از گروههای چپ تندرو سازمان مجاهدین خلق ایران که علیه رهبری روحانیت ایران مبارزه می کنند، پناه داد. سازمان مجاهدین به دلیل روشهای خود در آن زمان به عنوان تشکیلات تروریستی شناخته می شد. در ایران باکو را به دلیل تحریک احساسات جدائی طلبانه در میان جامعه چندین میلیونی آذربایجانیهای ایران سرزنش می کردند.

عجیب نیست، که تهران در جنگ اول قره باغ، در واقع، از ارمنستان حمایت کرد. برخی سیاستمداران ارمنی می بایست این را در حافظه خود تا ابد ثبت می کردند. اما، همه چیز تغییر یافت. حتی در دوره رهبری حیدر علی اف ساختارهای خصمانه در خاک ایران و آذربایجان زیر چتر حمایتی قرار گرفتند. در تهران به این نتیجه رسیدند، که برای ممانعت از غرق شدن باکو در وابستگی بیش از حد به ترکیه و اسرائیل، لازم است یک همکاری متقابل قوی و سودمند با این کشور سازمان داده شود. همانطور که کارشناسان اسرائیلی معتقدند، پایان جنگ قره باغ باعث تمایل آذربایجان به استقلال بیشتر از ترکیه خواهد شد. همتایان ایرانی آنها پیشبینی می کنند، که چنین تحولی ممکن است در رابطه این کشور با اسرائیل نیز رخ دهد. آذربایجانیهای ایران هم در حمایت تهران از مواضع باکو در مسأله قره باغ نقش خود را ایفاء کردند؛ کافیسست گفته شود، که آیت الله خامنه ای نیز به این جامعه تعلق دارد.

مبادلات تجاری بین ایران و ارمنستان در حدود ۳۰۰ میلیون دلار در سال بوده و تجارت با آذربایجان به ۵۰۰ میلیون دلار رسیده است. تهران در حال حاضر آمادگی خود را برای همکاری پس از جنگ با باکو، در زمینه راه «شمال - جنوب»، از اقیانوس هند از طریق ایران، آذربایجان، روسیه تا بحیره بالتیک و راه آبی شمال اعلام کرده است.

نقشه راه شمال جنوب

تقاطع جاده ابریشم بزرگ با نصف النهار شمال - جنوب در خاک آذربایجان بدون شک آن را به یک مرکز حمل و نقل دارای اهمیت قاره ئی تبدیل می کند. با این حال، به عقیده ایرانیها، برای اجرای چنین پروژه ای باید شرایط لازم فراهم شود تا باکو به لیگ بازیکنان مهم جهان بپیوندد. در غیر این صورت، ایران ترجیح می دهد یک مسیر آبی از طریق بحیره خزر توسعه دهد تا یک راه زمینی از طریق آذربایجان.

کارشناسان سیاست خارجی ایران از این که ممکن است آذربایجان همراه با گرجستان و با کمک ترکیه به عضویت ناتو درآید و این بلوک مستقیماً به مرزهای شمالی ایران برسد، اظهار نگرانی می کنند. این موضوع، تنها باعث دامن زدن به تشنج ها و ایجاد نگرانی در ایران و روسیه می شود و باعث تضعیف همکاری منطقه ئی می گردد. به باور کارشناسان ایرانی، مشکلات ترکیه در روابط با غرب، در مقایسه با ارزش عضویت این کشور در پیمان ناتو و تعهدات ناشی از آن بسیار «کم اهمیت» است. چنین تشنجی برای خود آذربایجان و گرجستان سودی نخواهد داشت. بنا بر این، بهترین گزینه آنها خودداری از عضویت در ناتو خواهد بود.

این اشتباه خواهد بود اگر آذربایجان تصور کند که حمایت بیقید و شرط ایران از هم اکنون برای آن تضمین شده است. حرکت بیشتر باکو به سمت ترکیه و ناتو از بیم ارمنستان، بیشک، موجب نارضایتی تهران خواهد شد. با این وجود، آذربایجان باید به این بیندیشد، که چرا پشتیبانی یک قدرت تأثیرگذار منطقه ئی مانند ایران را از دست داده است. تلاش برای یافتن پشتیبان فرامنطقه ئی در طولانی مدت نه به نفع باکو است و نه به نفع ایروان.

* - کارشناس مسائل بین المللی

<https://www.fondsk.ru/news/2020/10/21/pochemu-iran-otvernulsja-ot-armenii-v-ee-protivostojanii-s-azerbajdzhanom-52097.html>

۱. م. شیری

۳ آبان - عقرب ۱۳۹۹